

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för Kulturmiljö i Kalmar län.

Områdesnamn: Gårdby

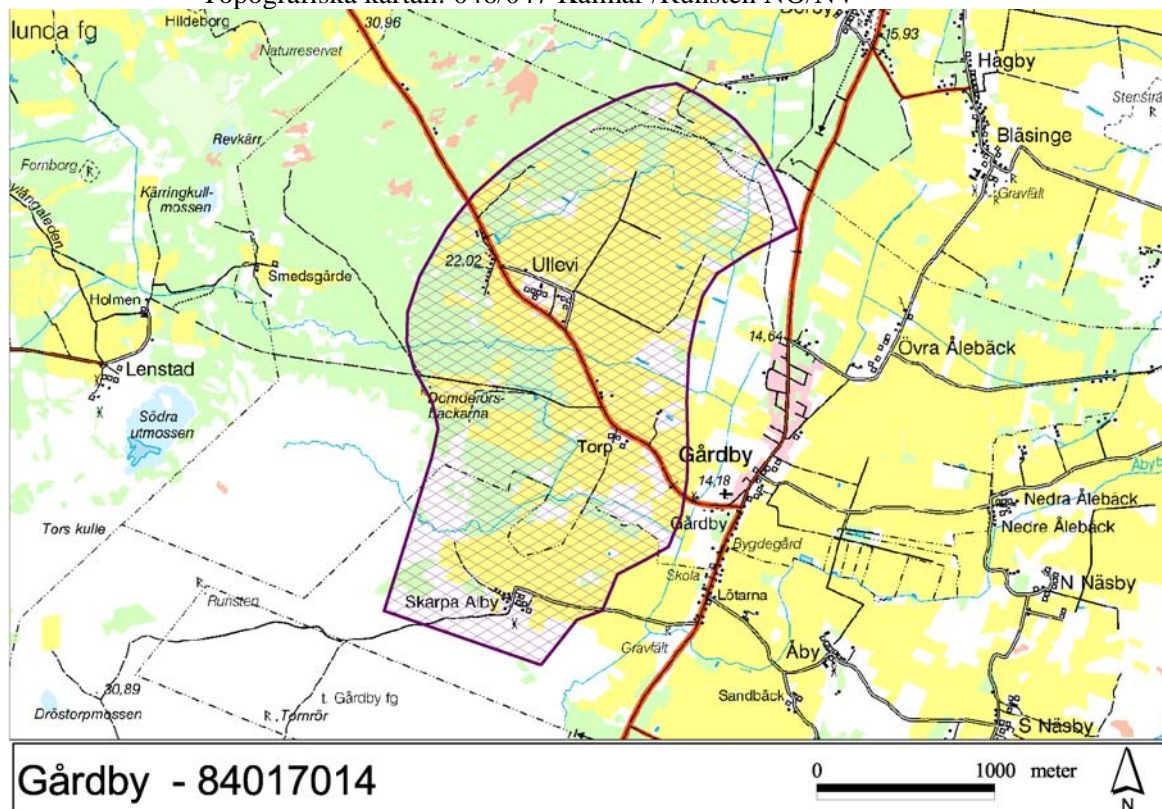
Områdeskod: 84017014

Kriterier: Fornlämningar, Bebyggelse, Odlingslandskap.

Kommun: Mörbylånga

Kartblad: Ekonomiska kartan: 047 50

Topografiska kartan: 046/047 Kalmar /Runsten NO/NV

Övriga riksintressen enligt NRL som berör området: NRL 2:6; Naturvård N 78, Friluftsliv F 12 samt NRL 3:1, 2 och 3.

Skydd

- § Lagen om kulturminnen m m. (SFS 1988:950)
- § Kungörelse med föreskrifter om offentliga byggnadsväsendet
- § Förordning om förvaltning av kyrklig jord
- § Begravningskungörelsen
- § Naturvårdslagen

Hot

- Igenväxning av landskapet.

Åtgärdsförslag

- Eventuell ny bebyggelse anpassas.

Områdesbeskrivning

Området ligger på båda sidor om östra landsvägen på gränsen mellan Stora Alvaret, mittlandsskogens sydöstra del och Östersjön.

Inom området finns 6 stora husgrunder, stensträngar, stora högar "Kycklinghögen" och ett stort röse "Grå Rör". Detta har ibland uppfattat som fornborg och kallats "Gårdby borg". Husgrundsområdet är utsparat som ett impediment i åkern. Troligen har tidigare funnits betydligt fler stensträngar. I sjömarken ligger flera odlingsrösen koncentrerade på gränsen mellan odlad och betad mark.

Skarpa Alby är beläget ute på Stora Alvaret, ca 1,5 kilometer väster om östra landsvägen. Den odlade jorden är koncentrerad norr om byn. Intill bebyggelsen finns lövträds- och buskvegetation. Söder om byn vidtar öppen alvarmark. I byn finns gårdsanläggningar och enskilda byggnader av kulturhistoriskt intresse. Ladulängorna är uppförda i kalksten och skiftesverk och vätter mot bygatan. Strax väster om byn ligger malmen med delvis välbevarad småbebyggelse.

Byarna *Södra och Norra Näsby* är belägna ca 3 kilometer väster om östra landsvägen och ca 1 kilometer från Östersjön. Inägorna ligger koncentrerade runt byn. Landskapet är öppet med inslag av lövträdvegetation. Åkrar och bygator inhägnas av kalkstensmurar. Byarna kan karaktäriseras som klungbyar med koncentrationer av gårdar i grupper. I byarna finns flera välbevarade gårdsanläggningar och enskilda byggnader av intresse. Söder om Södra Näsby ligger malmen med bevarad småbebyggelse från 1800-talet.

Gårdby kyrka uppfördes 1841 efter ritningar av Th Edberg. Den ersatte en liten absidkyrka med försvarstorn från ca 1200. En kristen runsten på kyrkogården antyder en träkyrka under 1000-talet.

Sammanfattning

Motivering: Öppet öländskt odlingslandskap med sockencentrum och mycket välbevarade bymiljöer.

Uttryck för riksintresset: Skarpa Alby radby i kanten av Alvaret. Södra och Norra Näsby mycket välbevarade bymiljöer belägna långt ner i sjömarkerna. Gårdby sockencentrum med medeltidskyrka och kyrkogård mot Alvaret, skola, lanthandel mm. Flera gravfält, främst i anslutning till Gårdby. På Gårdby kyrkogård är en runsten.

Referenser:

- Kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer på landsbygden inom Mörbylånga kommun på Öland. Riksantikvarieämbetet genom Johan von Reis. Kalmar 1979.
- Fornlämningsmiljöer på Öland. Länsstyrelsen i Kalmar 1981.
- Boström, R; Ölands kyrkor. Ingår i serien Svenska fornminnesplatser 53 utgiven av Riksantikvarieämbetet. NÄR?